

BOVENBOUW Bijlage Les 3: nieuwsbrief Gert de Wit uit Congo

Stukje uit de nieuwsbrief van Gert de Wit vanuit Congo – mei 2014

'Hoe laat is het?'

Hoe laat is het? Ik heb bij de Lika's thuis nog geen klok gezien, maar ze weten natuurlijk wel hoe laat het is. Er zijn heel wat woorden en uitdrukkingen in de taal die vrij precies aangeven over welk moment van de dag het gaat. Wat het makkelijker maakt is dat elke dag even lang duurt als je vlak bij de evenaar woont. Net als in de tijd waarin de Bijbel geschreven is begint de dag bij zonsopgang, rond 6 uur 's morgens. Onder invloed van het Swahili, de voertaal in het gebied, kun je Lika's horen zeggen: "we beginnen om één uur". Dat betekent "één uur verder sinds zonsopgang", dus om 7 uur 's morgens.

In de Evangelieën wordt vaak verteld hoe laat het was. De Lika vertalers hebben gezocht naar echte Lika woorden voor de tijd van de dag. Voor deze nieuwsbrief heb ik gekeken wat er staat in de hoofdstukken rond de kruisiging en de opstanding van Christus.

Schema A

Lukas	Statenvertaling	Lika vertaling	Betekenis van het Lika
22:66	En als het dag geworden was	nɪyɔ lɪsyɛ asyɛ	wanneer de dag gaat blijven
23:44	En het was omtrent de zesde ure	mɛsɪkatɘ	midden op de dag
24:1,22	zeer vroeg in de morgenstond	ko mbolugo	als het licht begint te worden, voor het opgaan van de zon
24:29a	want het is bij den avond	a kɘwa bɘgɔɔ	het wordt avond
24:29b	De dag is gedaald	Bhiti iko kolipyo	duisternis zal gaan voortduren

In de Lika taal zijn nog veel meer uitdrukkingen voor de tijd van de dag. Ik geef er nog een paar door:

Schema B

Lika	Tijd van de dag	Letterlijk
bɘsobɪ badhɛ	erg vroeg in de morgen	koude zonsopgang
lɪsyɛ igbononini	midden op de dag	de dag heeft zichzelf verdeeld
mɔnɪ itini	halverwege de middag	de zon heeft zich voorovergebogen
mɔnɪ ogwini	zonsondergang	de zon is gevallen
babhɪlɪ ba kasasa mɔnɪ	de zon is ondergegaan	kwade geesten zijn de zon in stukken aan het snijden
ngbingo ka balɪmba	midden in de nacht	de tijd van de tovenaars

BOVENBOUW Bijlage Les 3: Werkblad bij de nieuwsbrief Gert de Wit uit Congo

- Hoe laat is het op dit moment? Het moment dat je deze nieuwsbrief leest?
- En hoe vertaal je dit in de Lika-tijd? Reken vanaf 6 uur zonsopgang en begin je zin met: Het is ..... uur verder sinds zonsopgang.
- Hoe laat begint je school?
Nederlandse tijd:
Lika-tijd:
- Hoe laat heb je pauze?
Nederlandse tijd:
Lika-tijd:
- Hoe laat is de pauze voorbij?
Nederlandse tijd:
Lika-tijd:
- Hoe laat ga je naar huis?
Nederlandse tijd:
Lika-tijd:

Kijk in schema B uit de nieuwsbrief en geef eens aan om welke uren in tijd het hier gaat:

bəsɔbɪ badɛ ..... uur

lɪsyɛ igbononini ..... uur

mɔnɪ itini ..... uur

mɔnɪ ogwini ..... uur

babhɪlɪ ba   kasasa mɔnɪ ..... uur

ngbingo   ka   balɪmba ..... uur

- Zoek samen de Bijbelgedeelten op waarin je kunt lezen hoe de Bijbel spreekt over tijd. Kijk hiervoor in schema A.
- Kun jij zelf ook wat uitdrukkingen bedenken voor de Nederlandse tijden?